

REKTOR JA SUPILINN: Jaak Aaviksoo loodab, et 17 aasta pärast on Tartu jõudnud uude arengufaasi ja muutunud Euroopas tunnustatud teadus- ja hariduskeskuseks.

Eesti kahestumine süveneb

Aastal 2020 moodustab elatustase 80 protsenti Soome omast ning Tallinn meenutab Helsingit. Kuid meie väikeasulad ja väikelinnad elavad endiselt masenduses, ennustab Tartu Ülikooli rektor Jaak Aaviksoo.

Põhjanaanabrite kuulsaim helilooja **Jean Sibelius** olnud üsna tormilise elustiiliga. Kord saanud naine pärast mitmepäevast otsimist ta ühest kõrtsist telefonile ja pärinud, millal mees võiks koju jõuda. "Ma olen helilooja, mitte hiro-mant," vastanud Sibelius otsekoheselt.

Teadlastel sellist õigustust ei ole – teaduse rakenduslik mõte seisnebki suutlikkuses mõistmise abil tulevikku konstrueerida. Mida, kui kindlalt ja kui kaugele suudetakse ette näha, on muidugi iseküsimus ja kojutuleku äraarvamise jääd ka füüsilised vahel hätta. Seega võtan mõningase kõhedustundega Ekspressi pakkumise vastu ja püüan vaadata aastasse 2020.

Seitsmeteistkümne aasta pärast ärkab kolmveerand meist samamoodi kui täna hommikul. Jämedates joontes veerand ehk 320 000 hinge on meie hulgast lahkunud – statistika ütleb, et keskeltläbi jääb aasta 2020 nägemata vanematel kui 65aastastel naistel ja 57aastastel meestel.

Kui me oma järglaste muresemisega jätkame tänasel tasemel, sünnib asemele umbes 220 000 uut ilmakodanikku. Seega oleme suuresti needsamad kes tänagi, vaid 17 aastat vanemad ja kogenumad.

Huvitav on mõelda, et enam-vähem sama väide kehtib ka tagasivaates – aastal 1986 olime ka enam-vähem needsamad kes täna, vaid 17 aastat nooremad ja... vastavalt rohkem täis lootusi.

Seega vahekokkuvõtteks – Eesti *anno* 2020 on suuresti seesama Eesti, mida tun-

EESTI AASTAL 2020

Ekspress jätkab eseesarja, milles võtavad Eesti tuleviku teemal sõna algupärased mõtlejad ja mõjukad eestlased.

neme täna. Sama loodus, samad inimesed, sama rahulolematuse ja samad unistused paremast elust. Üldiselt läheb meil aastal 2020 hästi – paremini kui täna ja halvemini, kui sooviks!

Tuleviku võtmed: NATO ja euroliit

Aga me pole maailmas üksi! Kuulun nende hulka, kes peavad Eesti pikaajalise jätkusuutlikkuse ainsaks võimaluseks ühisteguvust Euroopa Liidu ja Põhja-Atlandi koostöö raames. Ilmselt see nii ka sünnib vaata-

mata kõigile kõhklustele ja kahtlustele nii Eestis kui ka väljaspool.

Maailm korraldab end pärast bipolaarse maailmapildi kokkuvarisemist ümber, kusjuures ühtaegu on käimas mitu, kohati sõltumatut protsessi: finantsmajanduslik üleilmastumine, mille liidrid on USA ja temaga tuntavalt seotud rahvusvahelised organisatsioonid nagu Maailmakaubandusorganisatsioon (WTO), Maailmapank (WB) jt, Hiina esiletõus ja selge orientatsioon iseteadlikule arengule, Aafrika marginaliseerumine, islamimaailma enesekehtestuspüüdlused, Euroopa ümberkujunemine, Venemaa uuenemine jne.

Kõige selle taustaks on tõsiasi, et rikkuse ja vaesuse vaheline lõhe ja sellega kaasnev pingeline kasvavad ning inimkonna ekstensiivsel majandusarengul on ilmselged üleilmsed piirangud. Ilmselt on tõde ka väites, et suur hulk arenenud maailmast elab juba praegu ökoloogilises mõttes üle jõu ja peaks oma tarbimist piirama.

Enamgi veel, osa kogutud rikkusest tuleks õigluse mõttes anda vaesematele suguvendadele teises maailmas otsas. Ka Eesti rahva rikkusest.

Sõda ressursside kättesaamise nimel

Üleilmse arengu seni lahenduseta põhikonflikt on seega nõue ressursside ümberjaotamiseks rikkastelt vaesematele. Kas see

saab sündima läbirääkimiste laua taga? Vabatahtlikult?

Ma ei usu!

Teine rahumeelne variant – vaesem ja arvukam osa inimkonnast loobub oma nõudest ja kahandab oma arvukust piirini, mis võimaldaks integreeruda arenenud maailmaga viimase arusaamadest ja väärtustest lähtudes.

Ka sellesse ma ei usu!

Jääb võitlus oma töö ja õiguste eest elu ja surma peale.

Tegelikult see juba toimubki, ent seni varjatuna mitmete lootusetute ÜRO või muude üleilmsete või regionaalsete organisatsioonide korraldatud pingelõdven-dusprotsesside taha. Must Aafrika on tegelikult unustatud ja suuresti usaldatud loodusliku regulatsiooni hoolde, islami-maailm ei ole aga oma saatusega leppinud ja otsib väljapääsu. Mõned tema esindajad arvavad, et on selle ka leidnud. Nende arv kasvab.

George Bush ei eksinud, nimetades 11. septembrit sõja alguseks. Vaesusel oli kadunud lootus muule (õiglasele? rahumeelsele?) lahendusele ning ta valis jõu kasutamise. USA-l ei olnud tegelikult enam valikut. Sel konfliktil on vaid juhuslik seos **bin Ladeni, Saddam Hussein**, nafta ja terrorismiga – üks tsivilisatsioon on lihtsalt jõudnud oma piirideni ja peab enda eest seisma.

Sisutu on siinkohal ka küsimus tõest ja õiglusest. Igaüks, kes on püüdnud järje-

kindlalt rakendada inimõiguste mõistet üle riigipiiride ja kõiki maailma inimesi silmas pidades, on pidanud leppima tõdemusega selle kontseptsiooni piiratusest ning lubama kaht sorti inimeste – omade ja võõraste olemasolu.

Nii ongi mõlemal pool “omad” ja “võõrad” ja oma tõde ja õigus. On sõda ja õigus on “võitja” poolel.

Jõuetu Euroopa

Kas Euroopal on parem lahendus? Kogu Euroopa sõjajärgne konfliktilahendamise kogemus on omandatud väliste jõudude poolt defineeritud tingimustes ja piirdunud seega teisejärguliste konfliktidega.

Nõukogude Liidu kurnas välja USA ning vabastas sellega Euroopa hirmutundest. USA nihutas Euroopa poliitilise piiri tema praegusesse asukohta ning jõudis kõigele vaatamata ka strateegilise partnerluseni Venemaaga. Tähtsusetu tähelepanek pole seejuures venelaste erinev suhtumine USAsse ja eurooplastesse – lugupidamine kuulub esimesele ja sõbralik õlalepatsutus viimastele. Euroopa pooliseisev jõupingutus lahendada Balkani ebastabiilsus lõppes aga katastroofiga.

Tunnistan samas, et mulle on Euroopa sümpaatsem, tema arusaam inimõigustest ja õiglusest südamelähedasem ning tema kaalutlevam ja empaatiat sisaldav konfliktikäsitlus vastuvõetavam. Aga kahtlen, et temas senini pesitsev Müncheni sündroom pärsib tema otsustavust kriitilisel hetkel, ja seega läheksin sõtta siiski pigem koos ameeriklastega.

Euroopa ei soovi rikkusest loobuda

Euroopal ja koos temaga Eestil on ees keerulised ajad. On olemas arusaam valulike majanduslike valikute vajalikkusest, ent puudub otsustavus neid realiseerida.

On olemas strateegiline idee laienenud ja tugevnenud Euroopast, ent puudub sisuline valmisolek kanda kulusid ja loobuda oma privileegidest (taustal vastastikused kahtlused, kes võidab enam).

Kõige olulisem aga – puudub sisuline selgus oma identiteedis ja ühistes huvides ning sellele tuginev sõnum maailmale. Eelseisvad kümnendid peavad andma uue impulsi Euroopale ja temaga koos ka Eestile. Vastasel korral muutub Euroopa üha enam Ameerika vananevaks emaks-isaks, kes iseendaga enam päris hästi hakkama ei saa.

Eespool kirjeldatud üleilmses konfliktis pole Euroopal suurt valikut – mõningase enesepettusega segatud keerutamise järel tuleb tunnistada enda kuulumist rikaste poolele ja tegelikku soovimatust oma rikkusest loobuda. Seega siis seista oma (õiglaselt või ebaõiglaselt) kättevõidetud õiguste eest. Euroopal ja Eestil tuleb sõdida ja see sõda ei ole 2020. aastaks kaugeltki lõppenud. See ühine võitlus muudab meid rohkem kui miski muu.

Eestis kasvavad vahed veelgi

Nüüd kodusematest asjadest. Euroopa Liiduga ühinemine viib Eesti veelgi kiiremale majanduslikule integratsioonile Põhja-maadega, mis ühtlasi kahandab ka elatus-tasemete vahet. Oleme jõudnud 80 protsendini Soome elatustasemest.

Samas on Eesti-sisised erinevused veelgi süvenenud – Tallinn ei erine suurt Helsingist, samas on väikeasulad ja ka väikelinnad endiselt depressioonis.

Loodetavasti on õnnestunud päästa Pärnu ja Tartu, millest esimene on kujunenud Põhja-Euroopas arvestatavaks kuurortlinnaks ja teine samalaadseks teadus- ja hariduskeskuseks. Nende arengute

Tuleviku Eesti

- Ilmad muutuvad veidi soojemaks ja heitlikumaks.
- Eesti ligineb majanduslikult Skandinaaviamaadele.
- Elatustase moodustab 80 protsenti Soome omast.
- Riigisisesed erinevused süvenevad, Tallinna rikkus paistab tänasest veel rohkem silma.
- Olulisemad riigiasutused – näiteks keskpank, patendindus, politsei, toll, piirivalve, mereteenistus – võivad olla naabritega ühised.
- Välispoliitiliselt sõltub areng Euroopa valikutest.

võti on lähiaastate investeeringutes, eriti transpordiühendustes ning meditsiini ja tehnoloogiaarendusse.

Narva ja kogu Ida-Virumaa areng sõltub eelkõige suhetest Venemaaga. On suuresti tõenäoline, et need saavad olema kantud üsna pragmaatilistest kaalutlustest ja seega võib ennustada selle piirkonna kiirenevat arengut.

Riigiasutused naabritega kahasse

Veelgi optimistlikum stsenaarium võimaldaks tihenened piiriülest koostööd kogu Loode-Venemaaga, sh ka Tartu-Pihkva-Novgorodi teljel, mis mõjuks kindlasti hästi kogu Kagu-Eesti arengule. Laias plaanis on Eesti-Vene koostöö võti pigem Venemaa lõunapiiril toimivas ja eespool kirjeldatud üleilmse konflikti loogikas kui meie ajaloolises kogemuses ning selle pinnalt võrsuvas usaldamatuses ja ambitsioonides.

Eesti senist majanduspoliitilist eksperimenteerimist on aastaks 2020 kõvasti kär-

bitud – meie maksu- ja eelarve- ning samuti sotsiaalpoliitika ei erine oluliselt meie naabrite omast, kusjuures muutuma peavad kõik osapooled.

Pärast aastaid kestnud katseid korraldada Eesti elu suurte riikide eeskujul kõigil rinnetel iseseisvalt oleme aastaks 2020 jõudnud arusaamisele, et mõndagi saab teha naabritega kahasse või suisa kamba peale. Olgu allpool loetletud mõned asjad, mis võiksid olla ühised: keskpank, patendindus, politsei, toll, piirivalve, mereteenistus jne.

Enne lõppu kolm unistust

Eesti teadlane on saanud Nobeli preemia, Tartust saab tunni ajaga Tallinna sõita ja kolme tunniga Pariisi lennata ning on loodud telefon, mis tõlgib suvalise kõne eesti keelde ja vastupidi.

Lõpetuseks aga julgen uskuda, et Eestis on jätkuvalt hea elada!